

הסדרי טיעון במשפט פלילי

עסקת טיעון המכונה גם הסדר טיעון, היא הליך מקובל ורווח בין כותלי בית המשפט בייחוד בדיונים פליליים שנועד להגיע להסדר מקדים טרם מתן גזר הדין לפיו יודה הנאשם בחלק מסעיפי האישום המיוחסים לו, אפילו ובייחוד הקלים והפחותים בחומרם מהאישומים הכבדים יותר המיוחסים לו בכתב האישום, זאת בכדי להגיע להסכמות לעניין העונש תוך קיצור ההליך הפלילי ומניעת סחבת משפטית, זמן, עבודה וכסף ואפילו סיכון של הפסד במשפט.

הגעה להסדר טיעון במשפט פלילי

לעיתים קרובות, בעבירות חמורות ובעלי דרגות ענישה כבדות ומרתיעות יותר, עסקאות טיעון מקדימות לעונש יכולות להוות מאין צ'ופר לנאשם, שבמרבית המקרים ישב על ספסל הנאשמים כשהוא עצור עד תום ההליכים, לשחררו בערבות או לקבוע ישיבה מקוצרת בכלא.

לא תמיד הסדר טיעון נועד להקל על הנאשם, בייחוד אם הוא מכונה בלשון המקצועית "בונקר", אחד שלא משתף פעולה, שומר על זכות השתיקה ושאינו די ראיות מבוססות כדי להרשיעו והסדר הטיעון נועד להגיע להסדר עם התביעה ותו לו.

לעיתים קורה מצב הפוך בו הנאשם מקבל מאין "פרס", על עבירות חמורות אותן ביצע, בין אם הודה בהן או שלא - תלוי בראיות ובעובדות שנאספו נגדו, אך גורמות לסבל מתמשך אצל הקורבן או בני משפחתו - שלא תמיד מוכנים להסדר הטיעון אליו הגיעו בהסכמה ופונות לבג"ץ.

המונח "הסדר טיעון" או "עסקת טיעון", יכול להקל במקרים מסוימים על קורבן העבירה, שכן הליך כזה חוסך ממנו התייצבות לחקירה נגדית ומשפילה בבית המשפט ומעורבות רגשית עם הנאשם. הסדר הטיעון הוא המקבילה ל"פשרה" בעת דיון בבית משפט אזרחי ויכול במקרים מסוימים להוביל להבטחה ומימוש של הפחתה משמעותית בעונש וקביעה מראש של העונש העומד ותלוי נגדו.

כמובן שטיעונים לעונש הם חלק מההליך המקובל והרווח בבית המשפט בעת ההליך הפלילי המתקיים כנגד החשוד בביצוע המעשה ורק עמדתו של השופט תהיה המכריעה והקובעת מבין השניים למרות הפשרה או ההסדר המוקדם.

חרף העובדה כי בבית המשפט בישראל לא מתקיים הליך של צדק, על אחת כמה וכמה לא מתקיים הליך משפטי מהוגן ע"פ אמות המידה המקובלות הקבועות בחוק וזאת בשל ריבוי תיקים ועומס על המערכת, שפועלת במרבית המקרים כמרשיעה סדרתית וכי רק אחוז בודד יוצא ללא הרשעה ומחיקת הרישום הפלילי וזאת ובמרבית המקרים משמש השופט או השופטת (גם אם לא יודו בזה בגלוי) כחותמת גומי למשטרה והתביעה וקובעות כי אם הנאשם מופיע בבית המשפט כנאשם, סביר להניח כי ביצע את המעשים המיוחסים לו ואם תוכח חפותו, אז ודאי ביצע מעשים אחרים שלא במסגרת התיק ולכן הסחבת בעניינו יכולה להימשך שנים רבות. במסגרת הסדר הטיעון, נקבע העונש בין הנאשם לבין התביעה וכן על טווח הענישה המיוחסים לו.

מי שיסתכל על אופי הדברים שנכתבו עד כה יכול להתבלבל ולחשוב כי מדובר בגן עדן לשוטים, העברייני ביצע את העבירה, המחוקק קבע רף ענישה מסוים ולאחר המעשה, יכול לבחור הנאשם את העונש שיוטל עליו, תהיה לו הזכות להודות בסעיפים חמורים פחות מאלו המיוחסים לו וכי בית המשפט יענה לדרישתו ודרישת התביעה וישמש כחותמת גומי?

כן ולא! ברמת המאקרו כך הם פני הדברים, ברמת המיקרו, יכול השופט שלא להסכים עם הסדר הטיעון שנתקם ולטעון לחפותו המוחלטת של הנאשם או לענישה מרתיעה הרבה יותר, בהתאם לחומר המעשה. חשוב לציין כי בארה"ב למשל, יכול הנאשם לדון

על העונש במסגרת הסדר הטיעון ולהודות בסעיפים מקלים לעונש בכדי ליצור לעצמו עסקה טובה יותר.

בישראל לעומת זאת יוכל הנאשם לבחור להודות בסעיפים פחותים מהסעיפים הקשים יותר שיוחסו לו - אך לא יוכל לדון באופי הענישה בגינם. מאוד תלוי באופי המקרה, התיק, חומרת המעשה ואופי פעילותו של התיק. ישנם מקרים בהם החשוד יוכל להגיע להסדר טיעון ולקבוע את העונש וישנם מקרים קשים יותר בהם יבחר להודות בסעיפים בעלי דרגה פחותה - אך לא יוכל לקבוע את סוג ורמת הענישה המיוחסת לו. ברוב רובו הגדול של ההסדרים, מקבל בית המשפט את ההסדר במלואו שהושג והוסכם ע"י שני הצדדים הן באשר לענישה (טיעונים לעונש) והן באשר להודאה על הסעיפים ונותן את פסיקתו לאחר ביצוע "העסקה". במדינת ישראל, נערך מחקר אמפירי הקובע כי 77% מהתיקים הפליליים מסתיימים בהסדר טיעון.

ישנם מקרים קלים יותר בו מתקיים "הסדר טיעון" שלא באופן רשמי ובו דנים הסניגור והתביעה לפני תחילתו של ההליך המשפטי, כי עדיף לנאשם לקבל "קצינת מבחן" וזאת במטרה של לסגור את התיק לאחר הבחינה, (תלוי באופי המקרה, בסוגיה ובחומרת התיק) , ישנם מקרים בעייתיים יותר, אם כי לא חמורים ע"פ אמות המידה הקובעות את מידן חומרתם בהשוואה לתיקים חמורים הרבה יותר, לפיהם קובעים הליך כלשהו כחלק מהסדר לטיעון לעונש ולהקלה בו למשל:

אדם שמתנהל נגדו הליך של הטרדה טלפונית - יכול להגיע להסדר טיעון מקדים שלא מוכלל במסגרת החוק כהסדר טיעון לפיו יקבל "קצינת מבחן" שתבחן את אופי התנהלותו באופן שוטף בחיי החברה, העבודה ומידת מסוכנותו וזאת כדי להימנע מהגשת כתב אישום או פתיחת הליך משפטי ארוך.

לא תמיד זה משיג את המטרה בייחוד אם מדובר בהאשמת שווא, אך לעיתים זה עדיף מהליך פלילי ארוך ויקר שיכול להסתיים בענישה קשה יותר.

אדם שנתפס בגילופין (בהיותו שיכור), מתריס ומאיים על שוטר, יורק ומקלל אותו ואף מתנהל נגדו באלימות בשל הסח הדעת, יכול לקבל מאסר בפועל, אך אם יגיע להסדר עם התביעה לפיה ישלח להליך גמילה ממושך במכון גמילה מוכר ומקובל ויוכיח כי ניקה את עצמו ושב למסלול שפוי יותר, יומתק עונשו לחלוטין וייסגר התיק בעניינו בהאשמות קלות בלבד.

כמובן שבמקרים קשים יותר כמו המקרה המפורסם של שושן ברבי, שדרס 3 נשים למוות, הסדר הטיעון קבע כי יואשם בגרימת מוות ברשלנות ולא בהריגה, מעיד הדבר על הסדר טיעון המפחית במידה ניכרת את עונשו של הנאשם, שכן במקרה שלו, הוא לא יכול לטעון כי לא הוא ביצע את המעשה, אך כן יכול לטעון בשל חוסר ראיות - כי לא היה שיכור או לא שתה אלכוהול בעת ביצוע המעשה ולכן עסקת הטיעון בעניינו מקילה עמו.

חשוב מאוד לבחון בעסקאות טיעון איזה אינטרס זה משרת, שכן לא תמיד עסקת טיעון תשרת את אינטרס הנאשם שבסופו של הליך יוכל להיחשב ולהימצא כחף מפשע וזאת והוא מאמין בחפותו מתחילת ההליך ויכול לשרת רק את המשטרה והתביעה ולעיתים שווה להגיע לפשרה שנועדה להקל עם כל הצדדים.